سەرنجێك لە سەر سەرنجەكانی یاسین برایم لە بارەی كتێبی ئیدیۆم لە ڕواندزێ.. سەدیق سەعید ڕواندزی

پەند و گێڕانەوە و داستانە میللی و فۆلكلۆرییەكان، كە بە ئەدەبی سەر زارەكی دەناسرێن، گەنجینەیەكی میللی و نەتەوەیی گرنگی هەر نەتەوەیەكن، وەك بەشێك لە فەرهەنگ و كولتوور. مێژووی سەرهەڵدانی ئەو ڕەگەزە ئەدەبییانە، مێژوویەكی كۆنە و لە ڕووی دەركەوتنیانەوە، دەكەونە پێش ژانرەكانی دیكەی ئەدەب، وەك تێكستی نووسراو. ئەو پەند و ئیدیۆمانە، ڕەنگدانەوەی ژیانی كۆمەڵایەتی و پەروەردەیی سادە و ساكاری مرۆڤەكان بووە، بە تایبەتیش لە قۆناغە سەرەتاییەكاندا. ئەو ڕەگەزانە، وەك دەركەوتەیەكی هزری و زمانەوانی، بەرەنجامی تێڕوانین و لێكدانەوەی هزریی مرۆڤەكان بووە، بۆ ژیان و دیاردەكانی دەوروبەریان. بە دەربڕینێكی تر، دەشێ لە پەراوێزی ئەو ڕەگەزانەی ئەدەبی زارەكییەوە، ئاستی تێڕوانین و هوشیاری كۆمەڵگە ببینین. زۆر جار ناوەڕۆكی ئەو پەندانە، دیوێكی بابەتییان هەیە، كە گوزارشت لە دیاردە و نەریتێك دەكەن، كە ڕەنگە لەگەڵ پێشكەوتنەكانی ئێستای كۆمەڵگەی كوردی نەگونجێت، بەڵام لە هەڵومەرجێكی كۆمەڵایەتی و پەروەردەیی، وەك ئاماژەیەكی زمانەوانی و بابەتی بە كارهاتووە. بۆ نموونە پەندێكی كوردی هەیە دەڵێ:_ (پیاوی شەرمن شانەیەك دێنێ، ژنی شەرمن شارێك دێنێ) ئەگەر سەیری ناوەڕۆكی ئەو پەندە بكەین، دەبینین شەرم وەك دیاردەیەكی كۆمەڵایەتی، كە پاڵنەرێكە بۆ شكاندن و پەراوێزخستنی كەسیەتی مرۆڤ، بە دوو تێڕوانینی دژ بە یەك بە مرۆڤ دەبەستێتەوە. بەو پێیەی ڕێنوێنی ژن دەكات شەرمن بێت، پیاویش بوێر و بێ شەرم. لە كاتێكدا هەردووكییان وەك یەك مرۆڤن. لێرەدا، نامانەوێت لە بارەی ئەو پەند و ئیدیۆمانە بە گشتی بدوێین، بەڵكو دەمانەوێت وەك خوێنەرێك و هاوكات وەك ڕواندزییەكیش، چەند سەرنجێك لە بارەی وتارەكەی هاوڕێی نووسەرم (یاسین برایم) بە ناوی (ئیدیۆم لە ڕواندزی َ و دەوروبەری و چەند سەرنجێك) كە دەربارەی كتێبی (ئیدیۆم لە ڕواندزێ و دەوروبەری) لە ماڵپەڕی سەنگینی دەنگەكان بڵاویكردۆتەوە، دەربڕین. نووسەر گەرچی لە بەشێكی زۆری

نووسینەکەیدا، سەرنج و تێبینییەکانی خۆی لە بارەی چەند هەڵەیەکی کتێبەکە خستۆتە ڕوو، بەڵام نووسینەکەی ئەویش لە زۆر شوێندا پێویستی بە ڕاستکردنەوەیە. چونکە ئەویش بە هەڵە، لێکدانەوەی بۆ زۆر ئیدیۆم و پەند و هاوکات شڕۆڤەی ئەدەبی و کۆمەڵایەتیش کردووە، کە نەدەبوو بە سەریدا تێ بپەڕێن، بە تایبەتیش کە باش دەزانم، چەند گرنگی بە فەرهەنگ و سەرمایەی کولتووری و ڕۆشنبیری شاری ڕواندز دەدات. لێرەدا بە کورتی ئاماژەیان پێ دەدەین:_

یەکەم:_ ئەدەبی سەر زارەکی یان نووسراو؟!

بە بڕوای من، پەند و ئیدیۆمەکان کە دەچنە خانەی ئەدەبی سەر زارەکییەوە، بەشێکن لەو دەربڕینە میللی و کۆمەڵایەتییە زۆر جەماوەرییانەی، کە مێژووێکی یەکجار درێژیان هەیە. ئەم ئیدیۆم و پەندانە، وەك دەربڕینی زارەکی بە کارهاتوون، نەك وەك دەقی نووسراو. بە دەربڕینێکی تر، ڕەنگە ئەو پەندانە لە سەردەمێك بە کاربرابن، کە هێشتا خوێندەواری و نووسین لە ئاستێکی پێشکەوتوو نەبووە، بە تایبەتیش کە ژینگەی زمانی و کۆمەڵایەتی ئەو دەربڕینانە، پەیوەست بووە بە ژینگەی گوند، بۆیە وەکو نووسین نەخراونەتە ڕوو. بێگومان هەر زمانێکیش نەبووە نووسین، ناتوانرێت ڕێسای گرامەریی و نووسینی بۆ دابنرێت، چونکە زمانی نووسین، پێکهاتەی هونەری و ڕەهەندی زمانەوانی تایبەتی خۆی هەیە و جیاوازە لە زمانی گۆکردن. زۆر جار وشەیەك لە گۆکردن بە جۆرێك دەردەبڕدرێت، کە ناتوانرێت وەك بەشێك لە ڕێنووس بکرێتە زمانی نووسین و بە فەرمی بەکاری بێنیت. بۆ نموونە:_ لە ڕواندز، بە زۆری ناوی (حەسەن) دەکرێتە (حەسۆ) ناوی (محەمەد) دەکرێتە (حەمۆ)، سلێمانییەکان دەیکەنە (حەمە) ، سەرنج بدەن (حەمە) لە کوێ و (حەمۆ) لە کوێ؟ ئەوەی سلێمانییەکان، چەند مۆزیکیتر، ئستاتیکی تر، بە چێژتر و هونەریترە و چەند خۆش و ئاسانیش گۆ دەکرێت. کەواتا ناکرێت ئەوانەی دەکرێنە (حەسۆ) و (حەمۆ) لە نووسینیشدا بە هەمان شێوە بنووسرێن. بۆیە بە بڕوای من، ئیدیۆمەکان بە لێکدراوی یاخود بە جیا بنووسرێن، هیچ لە ڕووی زمانەوانییەوە ناگۆڕێت. ئەوەی گرنگە ئاماژە مانایی و واتاییەکانی ئیدیۆم و پەندەکانە. وەك:_

وەجاغ کوێر ____ وەجاغکوێر

لاق تیرێك ______ لاقتیرێك

کەپ زوێنا _____ کەپزوێنا

پێ ڕەش ______ پێڕەش

بە بڕوای نووسەری وتارەکە، ئەم وشانە و زۆری تریش، نابێ بە جیا بنووسرێن، بەڵکو دەبێ بە لێکدراوی بنووسرێن. بەڵام لە ڕاستیدا، ئەوەی لە کتێبەکەدا نووسراوە، ڕێزمانیتر و ڕاستترە لەوەی ئەو دەیڵێت. چونکە ئەم وشانە، هەموویان دوو واتاو دوو مانای جیاوازیان هەیە. بۆیە بە جیا بنووسرێن دروستترە. دەکرێ لێرەدا زیاتر ڕوونی بکەینەوە.

وجاغ – **بنەچە / کوێر___** نییەتی .

کەپ – **لووت/ زووڕنا_____**درێژ.

پێ´ – پێ/ڕەش – بێ ودم، بێ خێر.

ڕدێن – □**یش/جوو_____** ڕیشی جووەکان.

قون __ قون/فرە___گەورە.

پێ __ پێ/ پان__گەورە و زل.

کدو __ کولەکە/شامی __ گەورە .

حەفت __ **ژمارە حەفت/ ڕوح__** ڕوح.

شیر__خواردنەوە/پیس__ خراپ بوو.

ئەگەر سەرنج لە هەر یەك لەم وشانە بدەین، دەبینین مانای سەربەخۆیان هەیە و هیچ پەیوەندییەکییان بە یەکترییەوە نییە. کەواتا دەبێ بە جیا بنووسرێن. بۆیە دانەرانی کتێبەکە لە نووسینی ئەم وشانە بە جیا، هیچ هەڵە یەکییان نەکردووە، بەڵکو لایەنە گرامەریەکەیان ڕەچاو کردووە.

دووەم:_ڕاستکردنەوە، پەندەکان.

مامۆستا یاسین لە وتارەکەیدا ، نموونەی چەند پەندێکی هێناوەتەوە گوایا لە کتێبەکە بە هەڵە نووسراون و ئەو ڕاستیکردوونەتەوە. بەڵام بە پێچەوانەوە ئەوەی کتێبەکە ڕاستە و ئەو بەشێوەیەکی دیکە لێکدانەوە و شڕۆڤەی بۆ کردوون . بۆ نموونە:_
پ/10 نووسەر وشەی (نەنگی) بە شەرم لێکداوەتەوە، بەڵام لە شڕۆڤەکردنی پەندەکەدا، بە مانای نوقسانی هاتووە، واتا ماناکەی هیچ هەڵەیەکی تێدا نییە و دانەرانی کتێبەکە ڕاستییان نووسیوە.

پ/20 پەندەکە دەڵێت:(مەیمون لە خۆی نەبوو خوریکەشی لێهات) مامۆستا یاسین پەندەکەی کردۆتە (مەیمون بە خۆ نەبوو خوریکەشی لێ هاتبوو) ئەم پەندە، لە ڕاستیدا بۆ ئەو دۆخە بە کاردێت کە کەسێك چەند گرفت و ناخۆشییەکی هەبێت، یەکێکی تریشی بۆ زیاد بێت. لە ڕواندز زۆرجار دەگوترێت:(کەسێك هەفت دەردی لێ بوو، پۆزیشی هاتە دەر، گوتی یاخوە بە خێر بێی سێوێ لاسۆر) بۆیە (خوریکەی لێهات) ڕاستەکەیە (نەك لێهاتبوو) چونکە وەك وتمان، دەلالەتە لەوەی کە دوای چەند ناخۆشی و گرفتێك، یەکێکی دیکەشی دێتە سەر. بۆیە ئەوەی لە کتێبەکەدا نووسراوە ڕاستە.

پ/54 هەر کامێکییان بێت ئاساییە.

پ/66 نووسیویەتی:(□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□ □□□ □□□□□ □□□□□ □□□□) □□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□ □□□□□ □ □□□ □□□□□□□ □□ □□□□□□□ □□□□□ □□ □□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□□□□□□. □ 94/ (□□□□□ □□□□ □□□□ □□□) □□ □□□□□□□□□□ □□□ □□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□:(ناوەڕۆکەکەی تەنها بۆ کچ بە کاردێت، چونکە کە کچ زۆر گەڕا پەردەی کچێنی لە دەست دەدا) بێگومان ئەمە هەڵەیە. ناوەڕۆکی ئەو پەندە نەك تەنها بۆ ڕەگەزی مێ، بەڵکو بۆ ڕەگەزی نێریش بە کار دێت! چونکە ناوەڕۆکی پەندەکە، بەو مانایە دێت هەر کەسێك زۆر بگەڕێت، قسە زۆر دەکات و قسەی لێ دەردەهێنرێت و ناتوانێت نهێنییەکان بپارێزێت.
پ/97 مامۆستا یاسین نووسیویەتی:_(کەوتت بە هیچ شتێك ڕازی نین، ڕستەی لە نێو دوو بژاردەدا بە هیچ ڕازی نین زیادە) گەلێك لە نووسەرانی ئێمە، بە هەڵە دائەچن و بۆچوونییان وایە هەندێك وشە و دەستەواژە لە زمانی کوردی هاوشێوە و زیادەن. بەڵام بڕوام وایە، هیچ شتێك لە زمانی کوردی زیاد و هاوکات بێ واتاش نییە. ئەم دوو گوزارشتە کە دانەرانی کتێبەکە نووسیویانە،بابەتی و ڕاستە و لە جێی خۆی دایە. بە هیچ ڕازی نین، واتا بەیەك دنیا شت ڕازی نین، بەڵام لە نێوان دواندا، بە مانای ئەوە دێت تەنها لەو نێوەندەدا بە هیچ ڕازی نین، نەك هەمووی. دواتریش ئەو لێکدانەوەیە دەگەڕێتەوە بۆ پەندەکە (نە بە خوێ ڕازییە، نە بە خوێ و ژوورێ) دوو بژاردەکە (خوێ) و ئەویتریان (خوێ و ژوورێیە) لەو دووانە بە هیچ کامیان ڕازی نییە.

پ/ 104 ئەوەی دانەرانی کتێبەکە نووسیویانە ڕاستە، چونکە ئەم پەندە وەزن و قافیەی شیعری نییە، بۆ زانیاریی نووسەر.

پ/143 لەم پەندەدا، نووسەر وشەی (قاتۆر) ی بۆ ئەندامی زاوزێی ژن

بەکار هێناوە، کە ئەمە هەڵەیە و تەنها بۆ پیاو بە کاردێت. لەلای ئێمە و لە میانەی ئەو پەندەدا، قاتڕ نا، وشەیەکی دیکە دەگوترێت. وەك ڕێزێك لە جەستەی مێ و ئادابێکی گشتی و کۆمەڵایەتیش، نامەوێ ئاماژەی پێ بدەم.

پ/170 (در مێشە لە گوش هەرەنیشی) ئەمە پەندە ڕاستەکەیە، کە دانەرانی کتێبەکە نووسیویانە و هیچ هەڵەیەکی بابەتی و زمانەوانی نییە. کەچی نووسەر بە هەڵەیەی دەزانێت ، بۆیە پەندەکەی بە کێش و سەروا ڕاستکردۆتەوە (مێشێ _هەرەنیشێ) بێ ًگومان پەند و ئیدیۆمەکان شیعر و چوارینە نین، تا کێش و سەروایان هەبێت، بەڵکو دەربڕینێکی زارەکین. هەمووشمان دەزانین لە دەربڕینی زارەکی، گوتن گرنگە نەك ڕێکخستنی زمانەوانی و شیعری.

پ/213 مامۆستا یاسین لە شڕۆڤەکردنی ئەو پەندەدا، نووسیویەتی:_(میسرییەکان کارکەر و کاسب بوون) بۆیە ناوی ئەوان بە خەڵکی گوندێك دەگوترا، وەك هێمایەك کە خەڵکی گوندەکە زۆر کاسبن. بە داخەوە نووسەر، ڕاستی ئەم ئیدیۆمەی وەکو خۆی نەنووسیوە. چونکە ڕاستییەکەی ئەوەیە کە میسرییەکان، قرچۆك، پوول پەرست و ڕەزیلن، نەك وەك ئەوەی ئەو نووسیویەتی زۆر کارکەر و کاسبن. بۆیە ئێستاش لە ڕواندز، میسری بۆ کەسانێکی ڕەزیل، کە دەستییان لە پارە بەر نابێت بە کاردێت. بەڵام مەرج نییە ئەمە بۆ خەڵکی ئەو گوندە ڕاست و لە جێی خۆی بێت. چونکە خەڵکی ئەو گوندە، بە کەسانی (بە سەر و بەر، ئیداری، پاك و خاوێن و خودا پەرستی بێ غەڵوغەش و ڕاستەقینە، کاسب کە نانی نێو چەوانی خۆیان دەخۆن، ڕێزدار و بێ فیز) و چەندان خەسڵەتی کۆمەڵایەتیانەی دیکەی جوان، ناسراون.
پ/216 نووسەر ڕەخنەی لە دانەرانی کتێبەکە گرتووە، کە نووسیویانە (قەزوان خورادن)، بە بڕوای ئەو ئەمە هەڵەیە چونکە قەزوان دەکرێژرێت ناخورێت. بەڵام ئەوەی ئەویش نووسیویەتی هەڵەیە، چونکە قەزوان لە دەمدا دەشکێنرێت ئەوکات دەخورێت، واتا ناکرێژرێت. ئەوەی دەکرێژرێت جۆرە قەزوانێکە (بنەوشووکەی) پێ دەڵێن.

پ/229 ئەوەی لە کتێبەکە نووسراوە، ڕاستەکەیە و ئەوەی نووسەر نووسیویەتی هەڵەیە. چونکە پەندەکە بەم شێوەیە:_(فەقیر لێ فەقیرە با هەر برنج بە شیری بخوات) نەك (برنج بە شیرا) وەك ئەوەی مامۆستا یاسین نووسیویەتی. چونکە ئەو خۆی پسپۆڕی زمانی کوردییە، دەبوو ئاگاداری ئەوە بێت (شیرە) نەك (شیرا).

پ /282 پەنـــدەکە دەڵـــێت: [illegible]

□□□□ □□□□□ □ □□□□□□□□□:(لە قالبی مێشە لە دەنگێ گامێشە)
بەڵام ئەوەی دانەرانی کتێبەکە نووسیویانە تەواوە، ئەمە لەلایەك، لەلایەکی ترەوە، ناوەڕۆکی ئەو دوو پەندە جیان لە یەکتری (لە قالبی مێشە لە سەری گامێشە) بۆ منداڵێك بە کاردێت کە جەستەی بچووکە بەڵام سەری گەورەیە، هەرچی دەربڕینی (قالب مێشی دەنگ گامێشە) ئەمەیان ئاماژەیەکی تر دەگەیەنێت. مانای وایە (منداڵەکە بچووکە بەڵام دەنگی گەورەیە) واتا ئاماژەکە پەیوەندی بە دەنگەوە هەیە نەك
سەر.

پ/312 پەندەکە بەم شێوەیە:_(ئەگەر خەسوو لە بووکێ بە هەنجت بی، پێی دەڵێت قونا لەبەر هەویری دینی و ئەبا) بەو مانایەی ژن کە دەستی بە هەویر بوو، نابێ کارێکی تر بکات.

پ/396 مامۆستا یاسین لە یارەی ئەو پەندەوە، نووسیویەتی کە دووبارەیە و هەمان ئەو پەندەیە، کە لە ژمارە 295 هاتووە. لەڕاستیدا، مامۆستا یاسین بە هەڵە لەناوەڕۆکی ئەو دوو پەندە گەیشتووە. ئەمانە ناوەڕۆکەکەیان لە ڕووی واتاییەوە جیاوازە لە یەکتری. بۆیە دانەرانی کتێبەکە هەڵەیان نەکردووە. لێرەدا بۆ بەرچاو ڕوونی خوێنەر، هەر دوو پەندەکە دەنووسین:

پ/295 (کردییە گێڕێ ئۆمەرە کۆری)
پ/396(بووە گێڕێ ئۆمەرە کۆری)
ئەمانە بۆچی لە یەکتری جیاوازن؟ لە پەندی یەکەمدا، کەسانێك کارێکی ڕاست و دروست دەکەن، کەسێك لەو لاوەتر دێت کارەکەیان تێك دەدات، بەڵام لە پەندی دووەمدا، کارەکە هەر لەنێو خۆیانەوە تێك دەدرێت، واتا بکەر لە دەرەوەی خۆیان نییە. بۆیە ئەم دوو پەندە، لە ڕووی ئاماژەیی و واتایەوە، جیاوازن لە یەکتری. تۆبڵێی دانەرانی کتێبەکە، هەڵەی هێندە سەیر بکەن؟ بێگومان نەخێر، ئەوان وەکو خۆیان دوو پەندی جیاوازییان کۆکردۆتەوەو نووسیوە.

پ/417 (دەڵێی عەرووسە) لە لێکدانەوەی ئەو پەندە، هاوڕێم مامۆستا یاسین دەیبەستێتەوە بە هاتنی عروسەکان و شەڕی یەکەمی جیهانی. بەڵام ڕاستییەکەی، وەك ئەوەی دانەرانی کتێبەکە نووسیویانە بە مانای کەشخەیی و سۆر سپی و جوانی دێت. ئەمەیان ڕاستەکە و دروستەکەیە. ڕووسەکان یەکجار جوان و ناوازەن، بە تایبەتیش ئافرەتەکانییان. تەنانەت ئێستاش ئەو دەربڕینە لە ڕواندز هەر ماوە و بەکار دێت و ئەگەر کەسێك سۆر و سپی و ناسك بێت، پێی دەڵێن دەرێی عەروسە.

پ/492 نووسەر ئەو پەندەی کە دەڵێت:([illegible]) [illegible]:(کلی لە چاوێ مردیا کاتێ) ڕاستییەکەی، ئەوەی کتێبەکە ڕاستە و ئەوەی ئەو نووسیویەتی هەڵەیە. مەبەست لە ناوەڕۆکی ئەو پەندە ئەوەیە، کە کەسانێك ئەوەندە زۆرزان و بە بلحاتن، کل لە چاوی کەسەکان دەکەنەوە بەبێ ئەوەی کەسەکە هەستیشی پێ بکات. وەك ئەو پەندەی کە دەڵێت (بەزی لە قۆچێ کاتێ) یاخود (کورتانی لێ مێشێ ئەدروی) ئایا کێچ بە خۆی هەیە تا بەزیشی هەبێت؟ مێشیش کورتانی بۆ دەبێت؟ نابێ ئەوەمان بیر بچێت زۆر جار بەشێك لە پیاوەکانیش کل لە چاویان دەکەن.

پ/537 ئەوەی دانەرانی کتێبەکە نووسیویانە ڕاستە. پەندەکە بەم شێوەیەیە:([illegible]) [illegible]:(خۆ ئەحمەد قەدۆی موسڵێ نیم) وەك ئەوەی مامۆستا یاسین نووسیویەتی.

پ/537 لەم پەندەدا، نووسەر بە شێوەیەکی ڕەها ئەوە دەرە بڕێت کە وشەی (قەدۆ) لە ڕواندز بە هیچ شێوەیەك بەکار نایەت. بەڵام بۆ زانیاری نووسەر و خوێنەرانیش، زۆرجار ڕواندزییەکان لە خۆشەویستی ناوی ژنانەی (قەدری) دەکەنە (قەدۆ). وەك چۆن ئامینە دەکەنە (ئامۆ) ، ڕابی دەکەنە (ڕابۆ) ، مریەم دەکەنە (مرۆ) ، گولیزار دەکەنە (گولۆ) ، فاتم دەکەنە (فاتۆ) و زولەیخا دەکەنە (زولۆ) ، عائیشە دەکەنە (عەیشۆ) ، خەجیج دەکەنە (خەجۆ) ، بەهییە دەکەنە (بەهۆ)، فەخرییە دەکەنە (فەخۆ) ، نەجیبە دەکەنە (نەجۆ) بەم شێوەیەش قەدری دەکەنە (قەدۆ). لێرەدا ئێمە کارمان بە ناوەڕۆك و لێکدانەوەی پەندەکە نییە، بەڵکو مەبەستمان بۆچوونەکەی نووسەرە، کە نووسیویەتی قەدۆ لە ڕواندز بە کار نایەت.

پ/540 نووسیویەتی:(کەریان پێ گاو بانگیشیان لێ ڕاهاوێشت) نووسەر وێڕای ئەوەی وشەی (لێ ڕاهێشت) ی کردۆتە (لێ ڕاهاوێشت) کە لە ڕووی ڕێزمانییەوە لەنگە و دروست نییە، هاوکات ناوەڕۆکی پەندەکەشی بە هەڵە نووسیوە. چونکە پەندەکە بەم شێوەیە:(کەریان پێ گاو بانگیشیان پێ ڕاهێشت) ئەمە بەو مانایە دێت، کە کەسانێك کارێکی خراپ بە کەسێك دەکەن و دواتریش دەیخەنە ئەستۆی کەسەکە خۆی و خۆیانی لێ بێ بەری دەکەن.

پ/574 هیچ هەڵە لەو پەندە نییە، کە دانەرانی کتێبەکە نووسیویانە.(کونە فرە) واتا ترسنۆك، قوون فرە.

پ /809 وەك باسمان كرد ئەدەبی زارەكییە، ئەوا ناتوانین كۆنسێپتێكی گرامەری بۆ دابنێین، بە داخەوە ئەم تێگەیشتنە، بۆتە هۆكاری ئەوەی یاسین برایم لە زۆر شوێندا هەڵە لە نووسینەكەی بكات. وەك ئەو پەندەی كەدەڵێت (دوور و قۆڵە). نووسەر قۆڵی بە قۆڵی باسك لێكداوەتەوە، بەڵام لەم □استەیەدا واتاكەی تەواوە. چونكە وشەكە بە مانای (قۆرە) دێت واتا قووڵایی. بۆیە دانەرانی كتێبەكە هەڵە نین لە نووسینی وشەكە.

پ/ 857 ئەوەی لە كتێبەكەدا هاتووە، واتا (نانی ئیڵەڵایی نییە) ڕاستە و ئەوەی مامۆستا یاسین دەیڵێت (نانی ئیلاهی) هەڵەیە. چونكە لە پەندەكە، وشەكە (ئیڵەڵایە) نەك (ئیلاهی).
پ/879 ئەم پەندە هیچ هەڵەیەكی تێدانییە، لە ڕووی هەڵەی زمان و ڕێنووسەوە، نازانم بۆچی مامۆستا یاسین بە هەڵەی داناوە؟

سێیەم/ پیتی (س) و (ص).

لەم وتارەیدا، هاوڕێم مامۆستا یاسین بە شێوەیەك دەنووسێت، بە داخەوە وەك ئەوەی ئاگاداری شێوەزاری ڕواندزییان نەبێت. بێگومان ئەو یەكێكە لەو كەسە خەمخۆرانەی شار، كە لە بواری مێژوویی و ڕۆژنامەوانی و فەرهەنگی، گرنگییەكی زۆر بە شاری ڕواندز لە هەموو ڕووێكەوە دەدات. بۆیە بڕوام وایە پەلەی كردووە لەم وتارەیدا دەنا نەدەكەوتە ئەو هەڵانەوە. بۆ نموونە نووسیویەتی:_(ڕواندزییەكان وشەی سەگ بە كار ناهێنن) بەڵام بە پێچەوانەوە، ڕواندزییەكان، دەیان و سەدان جار، بە گاڵتە یا كاتی تووڕەیی بێت، بە یەكتری دەڵێن (سەگی سەگباب) ئەمە لەلایەك، لەلایەكی ترەوە، بە بڕوای نووسەر هەندێك وشە دەبێ بە (س) بنووسرێن و نەكرێنە (ص). لە ڕوانگەی فەرهەنگی و گرنگیدان بە زمانی ستاندار، ڕایەكی دروست لە جێی خۆیە، بەلام بەشێكی زۆری ئەم وشانە، لە ڕووی گۆكردنەوە بە پیتی (ص) جوانتر دێنەوە لە ڕووی زمان و دەربڕینەوە نەك بە پیتی (س)، وەك: (صاڵح/ صدیق/صباح/ صادق/ صندوق/ صەوەفان/ صدقی/ صافیە/ صۆفی/ صاروخ / صۆندە/ صوتفە/ قەصد/ صەڵیب) و زۆر وشەی تریش. بۆیە ئەوە نییە زمانی كوردی پێویستی بە پیتی (ص) نەبێت. تەنانەت ئەگەر (سدیق) و(ساڵح) گۆ بكەیت، زۆر بە ئاسانی لەنگیی زمانەوانی هەست پێ دەكەیت. بۆیە ناتوانرێت هەموو پیتێكی (ص) بكەیتە (س) وەك ئەوەی ئەو نووسیویەتی.

چوارەم:_ناونیشانی بەرگ.

ڕەخنەیەکی دیکەی نووسەر لە کتێبەکە ئەوەیە، کە نابێ ناونیشانی بەرگ بە جیایی بنووسرێت، بەڵکو دەبێ ناونیشانەکە ڕستەیی بێت. با ڕوونتری بکەینەوە. ناونیشانی کتێبەکە بەم شێوەیەیە:_

ئیدیۆم لە

ڕواندزێ

و دەوروبەری

بە بۆوی نووسەر دەبوو (ڕواندزێ_ و) بەیەکەوە بوونایە بەم شێوەیە:

ڕواندزێ و دەوروبەری

بێگومان بەرگی هەر کتێبێك، بەشێکە لە کاری هونەرکاریی و دیزایین. ڕووپەڕی بەرگ، چەند جوانکاری وهونەرکاریی تێدا بێت، ئەوەندەش دەبێتە جێی سەرنجی خوێنەران. نووسینی سەربەرگی پێشەوەی کتێبەکە، نە لە ڕووی نووسینەوە، نە لە ڕووی هونەرییەوە، هیچ هەڵە نییە. ناونیشانی هەر کتێبێك، بە چ فۆنتێك، بە چ زمانێکی کوردی کیبۆرد، بە چ شێوەیەك دەنووسرێت، زۆر ئاساییە. چونکە نووسینی سەر بەرگ، بەشێك نییە لە پەڕەگرافی نووسین تاکو لە ڕووی ڕێزمانییەوە تێك بەستنەوەی بۆ بکرێت. بە دەربڕینێکی تر، ئەگەر ناونیشانی سەربەرگەکە بووە بەشێك لە پەڕەگرافی نووسین و لە پشتەوە و پێشەوەی ڕستەی دیکە هەبوو، ئەوا نابێ بەم شێوەیە بنووسرێت:_

ئیدیۆم لە
ڕواندزێ
ودەوربەری
چونکە ئەو کات ڕێسای نووسین و بینای هونەری و زمانەوانی دەق دەشێوێت. بەڵکو دەبێت بەم شێوەیە (ئیدیۆم لە ڕواندزێ و دەوروبەری) بنووسرێت. بۆیە نووسینی سەر بەرگەکە، هیچ هەڵەیەکی تێدا نییە.

پێنجەم:_چێنییەتی ڕێکخستنی پەندەکان.

نووسەر بۆچوونی وایە، کە دەبوو دانەرانی کتێبەکە پەند و ئیدیۆمەکانییان بە شێوەی (ئەبجەدی) پیت لە دوای پیت دابنایە نەك هەڕەمەکییانە. بە بۆوای ئەو، تا پەندێك دەدۆزیتەوەدەبێ هەموو کتێبەکە بگەڕێیت. بێگومان لێرەدا بۆ بەرچاو ڕوونی نووسەری

وتارەکە و خوێنەرانیش، گرنگە ئەوە باس بکەم کە نووسین و دانانی پەندەکان، نابێ بە شێوەی ئەبجەدی بێت. ئیدیۆم و پەندەکان، فەرهەنگی زمانەوانی و وشەیی نین تاکو بەو شێوەیە ڕێك بخرێن، بەڵکو بەشێکن لە ئەدەبی سەر زارەکی کە کۆنەکراونەتەوە نەنووسراون. بۆیە ئەمە نەك هەر ناچێتە خانەی هەڵەوە، بەڵکو ئەو شێوازەی ئەوان نووسیویانە ڕاستە. گریمان ئەگەر ئەوان ئەو کارەیان نەکردایە، ئەو کاتیش هەروەها بە پەرش و بڵاویی و نا فەرهەنگییەوە ئیدیۆمەکان نەدەهاتن؟ بۆیە دەبێت ستاییشی ئەو بەڕێزانە بکرێت، کە کات و وزەی خۆیان بۆ دانان و ڕێکخستنەوەی ئەو پەندانە تەرخان کردووە و لە فەوتان پاراستوویانە.

شەشەم:_ هەڵەی تایپ و نووسین.

بە داخەوە هەڵەی تایپ و نووسین، ڤایرۆسێکی کوشندەی نێو دنیای نووسین و بڵاوکردنەوەی ئێمەن. زۆر بە دەگمەن ڕێکدەکەوێت خوێنەر کتێبێك بخوێنێتەوە، هەڵەی تێدا نەبێت. تەنانەت من خۆم وەك خوێنەرێك کتێبم خوێندۆتەوە، هەشت کەس بەرلە چاپکردنی خوێندوویەتییانەوە کەچی دەیان هەڵەشی تێدابووە. نە نووسینەکانی من، نە هی هیچ نووسەرێکیش، خاڵی نیین لە هەڵەی خاڵبەندی و تایپ و چاپ. بۆیە ئەم بابەتە بە بڕوای من (هەرچەندە نەگونجاویشە) لەوە دەرچووە وەك شتێکی ناوازە و هەڵە ببینین. بەڵکو بۆتە بەشێك لە ڕۆتینی نووسین. نووسەر ئەگەر چی ڕەخنەی ئەوە لە دانەرانی کتێبەکە دەگرێت کە هەڵەی چاپ و ڕێنووسییان هەیە، بەڵام هەر خۆشی لە نووسینەکەی خۆیدا، هەڵەی کردووە، کە ئاماژەیان پێ دەدەین:_

هەڵە	ڕاستکردنەوە
درا	دڕا
کۆشتار	کوشتار
قاڵە	قالە
ڕاهاوێشت	ڕاهێشت
بەلۆرە	بالۆرە
چێندە	صێندە
جەنگی یەکەمی جیهانی یەکەم	جەنگی یەکەمی جیهانی
سەرەووە	سەرەوە
دەستنیان کردووە	دەست نیشان کردووە

هەڵەی چاپ، بە ئاسانی بەرزەفت ناکرێت و سات وایە چەندین جار پێداچوونەوە بۆ کتێبێك دەکەیت، کەچی هەڵەشی هەر تێدایە. لە کۆتاییدا، بە پێویستی دەزانم ئاماژە بەوە بدەم، کە کۆکردنەوەی ئەو ئیدیۆم دەربڕینە میللییانەی ناوچەی ڕواندز و دەوروبەری، کارێکی فەرهەنگی گرنگە و جێگەی دەستخۆشییە.

سەرنج:

- ئەم وتارەی هاوڕێم (یاسین برایم) لە ماڵپەڕی دەنگەکان، ئەرشیفی بابەتەکانی مانگی فێبریوەری هەیە و خوێنەران دەتوانن بگەڕێنەوە سەری.
  ** نووسەر چونکە لەوتارەکەیدا، هەر بەپەند ناوی دەربڕینەکانی هێناوە، ئیدی ئێمەش هەر بەپەند نووسیومانە. دەنا مەرج نییە ئەوانە هەموویان پەند بن!

ڕواندز_ کۆتایی نیسانی 2021